COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

274

EDUARD JURIST

ULTIMA CĂLĂTORIE COSMICĂ

TUNELUL

MI-AM CUMPĂRAT UN ROBOT

274

Colecția

„POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

editată de revista

Știința și Tehnica

Anul XII

15 aprilie 1966

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: VICTOR WEGEMANN
Prezentarea grafică: CORNEL DANILIUC

ULTIMA CĂLĂTORIE COSMICĂ

Zburam spre planeta Arax...

Din nou a trebuit să-mi las baltă obișnuitele mele ocupații pămîntești pentru o călătorie cosmică. Mă gîndeam cu regret că romanul la care lucram va apărea cu o întîrziere uriașă, iar confrații îl vor socoti, pe bună dreptate, depășit. Toate argumentele și rugămințile mele au rămas fără ecou.

— Trebuie să pleci! mi s-a spus. E inutil să mai stărui. Știi doar că te socotim un demn reprezentant al condeierilor de pe Terra.

Și am plecat. Ce sentimente mă încercau? Pentru noi, cetățenii celui de-al patrulea mileniu terestru, nu mai era vorba de curiozitate. Călătoriile cosmice se banalizaseră și faptul că mai fusese descoperită o planetă locuită de ființe raționale îi interesa îndeosebi pe specialiști. (Îmi imaginez că la fel se întîmpla și cu oamenii de rînd ai anului 2 000, cînd undeva în sudul Oceanului Pacific era descoperit un nou atol. Era trecut pe hartă și apărea o notă într-un cotidian. Se scriau și cîteva cuprinzătoare monografii despre fauna, flora, condițiile climatice și consecințele economice ale apariției acestui nou uscat, ce puteau fi consultate la cerere la orice bibliotecă.)

Mă gîndeam, bineînțeles, la dificultățile primelor contacte. Aveam în privința asta o oarecare experiență. De cîte ori mai făcusem parte dintr-o delegație trimisă pe o planetă nou descoperită, m-am lovit de greutăți asemănătoare. Nu mă refer

la cele de ordin lingvistic. Nici măcar pe planetele unde ființele raționale aveau un aparat de transmitere și recepționare a informațiilor diferit de al nostru traducătorii cibernetici n-au dat greș. Problemele se ridicau îndată ce treceam la elaborarea glosarului cu noțiunile de bază, care să ne permită atît nouă, cît și celorlalți să vorbim despre aceleași lucruri. Înainte de toate trebuia să explicăm de unde venim. Care e locul nostru în univers. Le arătam pe o hartă a cerului galaxia noastră, sistemul nostru solar, și acea gămălie de ac pe care trăiam. Gazdele se uitau cu mirare și remarcau : „Interesant ! Eram atît de aproape și pînă acum nu știam nimic unii de alții". Apoi se scuzau îndelung, explicîndu-ne motivele obiective pentru care nu recepționaseră pînă atunci semnalele radio emise de pe Pămînt.

În primele zile se purtau discuții asupra structurii materiei. Cu atomul în ansamblul lui ne puneam repede de acord. Numai fizicienii ne țineau în loc cu o sumedenie de întrebări reciproce, vrînd să afle pînă unde au mers ceilalți și ce răspunsuri dau unor enigme încă nedezlegate. Noi, restul delegației, le reaminteam printr-o glumă că vor avea de aici înainte destul timp să continue dezbaterea și treceam la altă problemă. Cu ajutorul spectrogramelor le arătam care sînt elementele chimice de bază pe Pămînt (oxigen, hidrogen, carbon, siliciu, azot etc.). Lucrul acesta era interesant și amuzant totodată. Cum recunoșteau elementul de care era vorba, se auzeau exclamații : „Priviți ! Au și oxigen !" „Bine, dar acesta este retanul nostru !" Era vorba de carbon. Discutam pe larg despre principalele combinații chimice : aer, apă, hidrocarburi, minerale ș.a.

Într-o lume în care apa aproape că nu exista și era obținută în laboratoare, admirația pentru planeta noastră, ale cărei cinci șesimi din suprafață e acoperită de apă, nu cunoscu margini. N-aș putea să spun dacă oamenii aceia știau ce-i invidia. Dar dacă pînă atunci le fusese străină, din acel moment ea întregi gama sentimentelor lor.

Treceam apoi la explicarea mecanismelor vieții pe Pămînt. În primul rînd structura celulei. Aici zăboveam din nou, din pricina biochimiștilor. Doar nu există nimic mai pasionant ca genetica dirijată și biosinteza. Cînd lunga paranteză lua sfîrșit, le înfățișam diferitele tipuri de organisme, de la amoebă la om, oprindu-ne la cele mai importante. (Eram înarmați și cu filme pe care le proiectam in cazul cînd gazdele noastre

aveau un aparat optic.) Nu mai spun că alegerea vieţuitoarelor celor mai importante nu era lucru atît de simplu. Desigur, se aveau în vedere criterii ştiinţifice. Uneori însă eram nevoiţi să ne îndepărtăm de ele. S-a întîmplat ca pe o planetă să fim întrebaţi dacă noi avem pe Pămînt un tip de rumegător patruped caracterizat printr-un gît foarte lung.

— Girafa! a exclamat bucuros unul dintre noi.

Aici, girafa, sau un mamifer care-i semăna, era la fel de preţuită ca vita cornută pe Pămînt. Şi noi, iniţial, nu socotiserăm necesar să vorbim despre ea.

Mai ales în domeniul organismelor vii eram urmăriţi cu deosebită atenţie, şi nu o dată am fost puşi în situaţii dintre cele mai neprevăzute. Aşa, de pildă, pe o planetă locuită de fiinţe vegetale, cînd au auzit că pe Pămînt copacii trăiesc în pădure, iar în oraş li se acordă doar un teritoriu limitat, înconjurat de un gard, a fost cît pe-aici să se producă un incident neplăcut. Din fericire, eu am avut prezenţa de spirit să le spun că pămîntenii n-ar putea exista fără lumea vegetală, această inepuizabilă producătoare de oxigen, şi că florile ne fac viaţa mai frumoasă, fiind un simbol al dragostei neprihănite. În felul acesta lucrurile s-au terminat cu bine, dar ne trecuseră toate năduşelile.

Cam în a treia săptămînă de consfătuiri, începea şirul celor mai serioase dificultăţi. Trebuia să ne punem de acord asupra noţiunilor de timp şi spaţiu. Fireşte că elementul de bază de la care plecam era raza de lumină, universal cunoscută. (S-a întîmplat — e drept, o singură dată — ca pe o planetă fără un astru al zilei, un soare, cum îl numim noi pămîntenii, să căutăm o altă constantă. Era o planetă pe care viaţa apăruse datorită unei radiaţii interne şi a fost necesar, mai întîi, să măsurăm lungimea de undă a acestei radiaţii, ca să stabilim raportul de echivalenţă.) Gîndiţi-vă însă că nu e atît de simplu să explici cît reprezintă durata medie a vieţii unui om pe Pămînt, folosindu-te de durata necesară luminii pentru a parcurge drumul între soarele nostru şi steaua alfa din constelaţia Orion. Expresia matematică a vieţii noastre era într-atît de infinitesimală încît ne era şi ruşine să spunem cît de puţin trăim. Şi nu o dată am fost priviţi cu o profundă compătimire. În mod evident se aşteptau ca din clipă în clipă, unul cîte unul să murim pe rînd.

La aceste prime contacte, eu eram mai mult observator, discuţiile avînd un pronunţat caracter ştiinţific. Cel mult, îmi

permiteam cîte o glumă, ca să văd dacă noile noastre cunoştinţe aveau simţul umorului. De multe ori aveau, dar colegii mei din delegaţie mi-au spus la un moment dat că am început să mă repet. Mă aşteptam deci ca şi pe Arax lucrurile să se petreacă mai mult sau mai puţin la fel. Ceea ce însă de-a dreptul mă plictisea era ideea că nici aici nu voi scăpa de ziarişti. De obicei, după ce se terminau consfătuirile şi discuţiile ştiinţifice, începeau excursiile şi vizitele. Pretutindeni eram însoţiţi de corespondenţi speciali şi de tot felul de reporteri. Şi de fiecare dată eu cădeam victimă acestor feroci devoratori de noutăţi. Cu zîmbetul cel mai amabil colegii mei se eschivau sub pretextul că sînt specialişti şi că văd lucrurile mult prea unilateral. Desigur, în profunzime, dar probabil prea îngust. Eu ca scriitor le puteam da o imagine de ansamblu plină de culoare, reliefînd ceea ce e esenţial.

— Fă şi tu ceva, ce naiba ! îmi şopteau la ureche.

Acceptam cu resemnare, avînd grijă să rămîn într-un cadru cît mai general. Evitam problemele ştiinţifice, conştient că nu aveam dreptul ca din superficialitate să induc în eroare o planetă întreagă. Mă feream şi de exemple concrete cu privire la viaţa culturală. Eram un simplu om, şi aprecierile mele stăteau sub semnul subiectivităţii.

...Într-adevăr, după trei săptămîni, aşa cum am prevăzut, am fost aruncat pradă ziariştilor araxieni. A fost organizată un fel de conferinţă de presă şi am fost prezentat drept cel mai mare scriitor de pe Pămînt. Fapt pe care nu-l puteam infirma de vreme ce fusesem inclus în delegaţie. Am început să vorbesc la fel de stîngaci ca de fiecare dată.

Întii mi-am spus numele. Ziariştii s-au uitat nedumeriţi unii la alţii. Am crezut la început că asta se datora faptului că nu auziseră de mine. Unul dintre ei însă s-a ridicat şi a întrebat :

— Ce înseamnă nume ?

Era pentru prima dată că mi se punea o astfel de întrebare. Am încercat să le explic. Au fost foarte miraţi aflînd că la noi oamenii pot fi identificaţi printr-un nume, la fel ca plantele sau mineralele. Apoi am început să le vorbesc căutînd să dau declaraţiilor mele un stil cît mai personal. La un moment dat am vrut, printr-un gest total inconştient, să-mi aprind o ţigară şi s-a produs o uşoară panică. Pentru araxieni fumul de ţigară era mult prea toxic. A trebuit să renunţ şi din acel moment am vorbit şi mai încîlcit.

...A doua zi după întîlnirea cu ziariştii în toate ziarele planetei au apărut articole şi reportaje vorbind despre mine. Am cerut şi eu un exemplar. Pe prima pagină era portretul unui „homo sapiens". Curios, am cerut lămuriri şi am aflat că araxienii nu cunosc fotografia. Un sistem electronic construieşte fizionomia pe baza datelor furnizate de o maşină cibernetică. Am oftat. Ştiam că nu sînt cel mai frumos bărbat de pe Pămînt, dar oricum aveam o părere ceva mai bună despre înfăţişarea mea. Am rugat un traducător să-mi citească şi mie cele cuprinse în articol. Citez un singur fragment:

„Terrianul ne-a vorbit pe larg despre el şi familia sa. Fondatorul acestei familii — ne-a spus el — a avut de ales dacă să descindă dintr-un mamifer antropoid sau dintr-un cefalopod. A ales antropoidul, acuzînd condiţii mai favorabile de transformare în om. La întrebările noastre a evitat să răspundă care e situaţia celorlalte antropoide şi ce condiţii li se creează acum pentru a deveni oameni. Terrianul care ne vizitează s-a născut la două milioane de ani tereştri după apariţia primului său strămoş. În tot acest timp familia sa a devenit foarte numeroasă. Din sînul ei au ieşit bărbaţi valoroşi ca, de pildă, Homo Neanderthalensis care a inventat roata..."

Mă opresc aici. Am susţinut întotdeauna că scriitorul trebuie să scrie, nu să vorbească. Cel puţin eu totdeauna le-am încurcat cînd a trebuit să dau interviuri. Am să scriu un reportaj despre planeta Arax ca să nu mă întorc pe Pămînt cu mîna goală. Dar asta e ultima deplasare cosmică. Gata! Să mai plece şi alţii.

TUNELUL

Cînd am fost mic eram probabil foarte prost. Îmi amintesc că odată, să fi avut vreo șapte, opt ani, părinții m-au trimis să petrec cîteva săptămîni la o fermă pentru ca aerul tare să-mi sporească entuziasmul pentru untura de pește. M-am urcat în tren și am alergat la fereastra compartimentului. Pe peron stătea prietenul meu Clyd, încălțat cu o pereche de sandale scîlciate pe care le purta cu mîndrie pentru că aparținuseră primului golgheter al echipei de fotbal a universității din Chicago, fratele său. Mă privea pătruns de emoția momentului. Era prima noastră despărțire. Am auzit fluierul locomotivei și Clyd a început să-mi facă semne cu batista lui curată pe care n-o întrebuința niciodată. Vedeam cum încet, încet peronul se îndepărtează și prietenul meu se face tot mai mic. Am început să plîng : „De ce pleacă Clyd ? Nu vreau să plece !“ Menghina osoasă a mătușii Eustafia (era metodistă convinsă) m-a apucat cu o blîndețe energică de mînă și mi-a explicat : „Nu Clyd pleacă, prostănacule. Noi plecăm“. Am început să plîng și mai tare pentru că pe atunci nu suportam să fiu socotit prost și încă de un om apropiat pe care trebuia să-l iubesc. Chiar cînd am mai crescut, n-am mai putut suferi despărțirile și nu o dată mi-am întovărășit prietenii, uneori spre disperarea lor.

Toate acestea nu au nici o legătură cu dramatica aventură a profesorului Lyonel Philips. Dar acum cînd stau și-mi re-

amintesc de tot ce s-a întîmplat, ceva, nu știu ce anume, mi-a redeșteptat această imagine a copilăriei.

Cu Lyonel am stat în aceeași bancă patru ani la colegiul „Abraham Lincoln" din Los Angeles. Era un băiat bun, totdeauna dispus să-mi dea o mînă de ajutor cînd trebuia să dau gata cele patru sandvișuri primite de acasă. În schimb eu îi făceam traducerile la latină, el manifestînd o deosebită slăbiciune pentru științele exacte. Faptul că mai tîrziu, așa cum i-am prezis, el a fost mîncat de fizică, iar eu am devenit medic radiolog, nu ne-a despărțit. Dimpotrivă. Ne vedeam foarte des. Mai ales în perioada în care am făcut curte aceleiași fete. Curînd însă ne-am convins amîndoi că nu merită să ne însurăm cu ea și prietenia noastră a ieșit întărită din această tristă încercare.

Succesele nu l-au ocolit pe Lyonel. Cînd a răsturnat călimara de cerneală peste manuscrisul șefului de laborator și a trebuit să refacă toate calculele, a găsit o cale mult mai concentrată a demonstrației, fapt care i-a atras un premiu al societății de științe fizice.

Era stăruitor pînă la încăpățînare. Cu perseverența sa ar fi putut să construiască singur piramidele și încă într-un timp mai scurt. Stătea cu zilele în laborator cercetînd milioane de fotografii făcute în camera cu bule. Într-o zi mi-a arătat pe un clișeu negru, împînzit de firișoare albe, un punct abia vizibil.

— Îl vezi? m-a întrebat și vocea îi tremura.

— De ce naiba să nu-l văd? i-am răspuns privind prin lupa binoculară.

— Știi cît a trăit dumnealui?

— Habar n-am.

— 10^{-23} secunde. Îți dai seama?

Am reflectat puțin și i-am răspuns cu sinceritate:

— Nu te supăra, Lyonel, nu-mi dau seama.

M-a privit gînditor. Se întreba pesemne ce-l face să mă suporte și-mi spuse:

— Dacă am echivala această durată cu o secundă, atunci secunda reală în acest raport ar dura aproape 54 trilioane de ani. Ei, ce spui?

— Spun că ar fi o plictiseală îngrozitoare. Gîndește-te, eu lucrez opt ore zilnic la spital.

Peste două luni avea să publice o lucrare despre o nouă antiparticulă care, cu toate că nu servea nimănui, avea o uriașă importanță științifică. A primit titlul de doctor în fizică și o catedră la universitate. Faptul m-a încurcat pentru

că nu știam cum să-i spun : „doctore" sau „profesore". L-am ales pe al doilea. „Doctore" îmi spunea el mie.

După prima zi de curs l-am întrebat :

— Și cum arată fetele alea ?

— Care fete ? s-a încruntat el.

— Studentele tale.

— La cursul meu nu vin băieți și fete. Vin fizicieni. Mai exact viitori fizicieni.

Cred că e momentul să precizez că, deși eram de aceeași vîrstă, el arăta ca un bărbat de treizeci de ani, suplu, cu o privire inteligentă, concentrată, întovărășindu-și întotdeauna vorbele cu gesturi energice, în timp ce eu — dacă lucrul acesta are vreo importanță — arătam ca un domn de patruzeci de ani, cumsecade și serios, cu o siluetă care întărea părerea că una dintre plăcerile vieții mele e mîncarea urmată de un somn odihnitor. În realitate aveam pe atunci, fiecare, treizeci și cinci de ani. Ne asemănam în schimb foarte mult în privința lipsei de orgoliu. Pe mine mă lăsa rece faptul că aproape nici unul dintre pacienții mei nu-mi știau numele, iar pe el că numele său figura în bibliografiile ultimelor lucrări de specialitate, fiind citat la diferite congrese internaționale.

Continuam să ne vedem. El gîndea cu voce tare, iar pe mine nu mă deranja. Cum obișnuiam să citesc pînă tîrziu, mă pomeneam că sună telefonul :

— Ce faci, doctore ?

Îmi plăcea să fiu concis :

— Dorm.

— Cu lumina aprinsă ?

— Hm, ai dreptate, nici n-am observat.

— Atunci stinge lumina și vino încoace.

Într-o jumătate de oră eram la el. Ușa era descuiată. Treceam mai întîi prin camera-laborator, puneam de cafea și intram cu ea învăluit într-un abur aromat. Îl găseam în camera de lucru, culcat pe covor. Nu dormea. Cu un creion în mînă scria cu furie. Călcam cu băgare de seamă peste el de teamă să nu răstorn cafeaua fierbinte peste calculele sale prețioase. Din fericire abia cînd umpleam ceștile el sărea ca opărit, scoțînd un strigăt în noapte :

— Pușlamaua ! Ticălosul !

Dar aceste calificative nu mi se adresau mie.

— Poftim, să te convingi ! și-mi arăta strălucind de bucurie o hîrtie plină de cifre și litere.

Îşi înfigea degetul într-o biată liniuţă declanşînd trei cuvinte ca trei focuri de pistol :

— Aici trebuie **plus !**

Nefericita liniuţă pierea străpunsă de o bară verticală transformînd întreaga expresie algebrică. Apoi, liniştit, începea să-mi explice importanţa demonstraţiei pe care o căuta. Era pasionant. Dar ca un făcut, întotdeauna pierdeam sfîrşitul. Adormeam ca şi la cinema. Lyonel îmi explica :

— Înţelegi, în fizică nu e suficient să spui : „Priviţi, domnilor, aceasta e o vacă". Toată lumea vede că-i o vacă. Tu trebuie să o dovedeşti şi să explici de unde vine. Găseşte expresia matematică a vacii şi atunci vita există. N-o găseşti, ea continuă să existe, dar inutil. Nimeni nu ştie ce să facă cu ea. Dă lapte, nu dă lapte sau poate în general e un bou.

De la un timp însă am început să ne vedem mai rar. Problema care-l preocupa îi cerea tot felul de călătorii. A lucrat în laboratoarele Universităţii Princeton, cu cunoscuţii oameni de ştiinţă Christensen, Cronin şi Fitch. Cînd ne-am reîntîlnit, mi-a pomenit pentru prima oară de numele profesorului Narlikar :

— Un indian. Un tip formidabil !

— Da, frumoasă ţară, am răspuns distrat.

— Ei bine, omul acesta susţine că neutrinul are sensul de curgere a timpului, invers.

Vasăzică această excentrică particulă fără masă, fără dimensiuni, fără sarcină electrică îşi permitea acest lux. Am aruncat un băţ pe foc :

— Poate e de vină vreun ticălos de **plus ?**

Lyonel mi-o reteză scurt :

— Demonstraţia e perfectă.

Apoi începu să vorbească plin de însufleţire :

— Te intrigă acest lucru ? Ei bine, dragă doctore, am lucrat la un accelerator gigantic şi află că senzaţionalul s-a mutat în microcosm. Nu ştiu dacă mezonul K doi îţi spune ceva ? Dar dezintegrarea acestui personaj în trei mezoni pi este cauza insomniei tuturor fizicienilor din lume. Ca să înţelegi de ce, ar trebui să-ţi explic ce este paritatea spaţială şi în ce mod acest mezon pune problema neconservării ei şi implicit a neconservării parităţii timpului. Renunţ. Reţine doar esenţialul : timpul univoc îndreptat spre viitor începe să cedeze terenul. Ciudat, de neconceput pentru căpăţîna asta a noastră cu care mergem pe stradă, comandăm masa la restaurant sau ne certăm cu proprietarul.

Am ridicat din umeri :

— O să ne obişnuim şi cu asta. Ne-am obişnuit noi şi cu faptul că pămîntul se învîrteşte în jurul Soarelui, cu toate că zilnic vedem contrariul.

Lyonel părea obsedat de o idee.

— Dacă toate ar fi la fel de simple ! Materiei nu-i e de ajuns că ne oferă particule cu sensul timpului nu numai spre viitor, ci şi spre trecut. Dar timpul spre trecut nu este simetric cu cel spre viitor. „Traiectoria“ sa e diferită şi neprevizibilă.

Am încercat să-mi imaginez cam cum s-ar petrece lucrurile în viaţa de toate zilele într-o astfel de situaţie şi mi-am dat seama că e într-adevăr inimaginabil. Am făcut o strîmbătură :

— Viitor... trecut... călători în timp, **science-fiction.** Am mai citit pe undeva poveşti din astea...

— Prostii. E vorba de fenomene ce au loc numai în lumea submicroscopică, la nivelul particulelor.

Chiar complet afon în aceste probleme nu eram eu, dar dacă era vorba despre senzaţional, preferam să-l întîlnesc într-un roman poliţist.

...Cîteva luni, serile, am citit liniştit la mine acasă. Telefonul n-a sunat decît de două ori. O dată fusese vecinul de la etajul inferior, care se interesa de ce lăsasem deschisă apa la baie şi-i inundasem plafonul. I-am răspuns că din nebăgare de seamă. A doua oară m-a enervat acelaşi vecin cu aceeaşi întrebare neghioabă. Lyonel a sunat abia înainte de Anul nou. I-am urat la mulţi ani, dar el avea altceva în vedere :

— Urcă-te în rabla aia a ta şi vino încoace.

L-am găsit în micul său laborator. Am vrut să fac cafeaua, dar el m-a repezit :

— Mai tîrziu !

Şi imediat s-a corectat cu un zîmbet pe care nu i-l cunoşteam :

— Sau mai devreme.

Am observat pe masă un obiect pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. Era şi greu să nu-l observ. O cutie cît un televizor, care în locul obişnuitului ecran de sticlă avea o grilă metalică ca o plasă împotriva ţînţarilor.

— Ştii ce-i asta ? m-a întrebat.

— Un televizor.

De vreme ce tot nu ştiam, puteam să spun orice. Lyonel se învîrtea în jurul aparatului ca un logodnic în jurul viitorului socru.

— Se numeşte biotron.

— E defect ?

— De ce să fie defect ?

— Văd că nu funcţionează.

— De funcţionat, funcţionează. Rămîne însă de văzut. Rezultatele contează.

Nu l-am rugat să se explice. A început să vorbească din proprie iniţiativă.

La început a fost neutrinul... Un oarecare semn minus a produs o breşă în tot ceea ce credea de neclintit în edificiul microcosmosului... Apoi s-a adăugat asimetria timpului... Breşa s-a lărgit. Şi aşa a apărut într-o zi ideea. Ideea nebunească... Nebunească ? Şi de ce nu ? Pentru Niels Bohr fără idei „nebuneşti" nu se poate pătrunde tot mai adînc în necunoscut. Aşadar, ideea... „Simplă şi la îndemîna oricui". N-ar putea el provoca fenomene analoge în domeniul materiei vii ?

Mă miram că nu-mi venise mie, de simplă ce era ! Aşadar, analogie. Interesant. Îl urmăream cu atenţie. Zile şi nopţi de muncă încordată. Fizica îşi extindea atotputernicia asupra biochimiei. În cele din urmă a izbutit. Principiul biotronului era găsit. Şi acum iată-l ! Era un generator cuantic de o construcţie specială. Îl construise chiar el în laboratoarele universităţii. Pus în funcţiune crea un cîmp cu anumite proprietăţi sau, mai bine zis, în acest cîmp mişcarea materiei se producea într-un anume fel. L-am crezut pe cuvînt. Cînd a terminat, l-am întrebat dacă putem trece la prepararea cafelei. Ceea ce am şi început să fac fără să aştept răspunsul. El s-a aşezat pe taburet şi m-a întrebat :

— Ascultă, doctore, ai putea să-mi aduci de la spital o cultură de celule ?

— De ce nu ? De care doreşti ? De ţesut conjunctiv ? Celule hepatice, renale... ?

— Indiferent...

— Cînd îţi trebuie ?

— Acum.

La ora aceea de noapte nu a fost prea simplu să obţin cultura. Aveam de ales între a sparge uşa laboratorului şi a-l trezi pe laborantul de serviciu. Pînă la urmă a trebuit să-l trezesc. Uşa era prea solidă.

Cînd m-am întors, Lyonel s-a repezit la mine de parcă îi adusesem cadoul de Anul nou. A luat vasul, i-a scos capacul, înlocuindu-l cu un tifon, şi l-a aşezat în faţa televizorului, pe care l-a pus în funcţiune. Un bîzîit uşor aduse mărturia unei activităţi certe, dar a cărei finalitate nu-mi era de loc lămurită. După vreo zece minute, Lyonel a stins aparatul şi a acoperit din nou recipientul cu capacul de sticlă.

— Acum putem aştepta pînă mîine...

— De bună seamă. Doar nu sîntem grăbiţi.

Am ieşit din laborator şi ne-am instalat în camera de lucru. Am stat aşa o vreme, fiecare cu gîndurile lui. Pe ale mele le cunoşteam. Îmi spuneam că biotronul este un excelent tranchilizant din moment ce prietenul meu e în stare să şadă pur şi simplu pe scaun şi să tacă. Efectul a fost însă de scurtă durată.

— Doctore, reîncepu el, cu obişnuita-i însufleţire, eşti în stare să păstrezi o taină ?

Am cîntărit lucrurile ca să-i dau un răspuns cît mai aproape de realitate :

— Evident că nu. Singura dificultate e că n-am cui să-i spun cele ce ştiu...

Acest argument îi întări încrederea că poate să vorbească.

— Dacă nu e nimic greşit în construcţie, atunci acest biotron deschide o epocă nouă în ştiinţă şi, cine ştie, poate mult mai mult decît atît.

L-am privit cu interes :

— Ai găsit un tratament radical pentru cancer ?

Lyonel tresări.

— Cancer ? Interesant. Nu m-am gîndit. Cum ţi-a venit ideea asta ?

De fapt nu-mi venise nici o idee. Era obsesia secolului. Lyonel se aşeză la masa de lucru şi începu să scrie cu înfrigurare. Nu l-am deranjat. Eram mulţumit că nu aflasem taina. Orice taină e o povară. Întîi ţi se comunică nişte lucruri secrete şi apoi eşti suspectat că le-ai divulgat. În cazul cel mai bun ţi se cer o sumedenie de sfaturi şi păreri pentru că eşti singurul om în curent cu problema. M-am ridicat să plec. Cînd am ajuns la uşă, Lyonel îmi spuse scriind în continuare :

— Mîine seară te aştept la ora opt.

A doua zi aş fi rămas bucuros acasă. Era o seară ploioasă şi mă sîcîia reumatismul. Dar la ora opt intram în apartamentul lui Lyonel. În mijlocul camerei era instalat un aparat de proiecţie cinematografică, iar pe un perete fixase o pînză albă.

— Te-ai gîndit bine, m-am bucurat eu. În seara asta e imposibil să găseşti bilete la un film ca lumea. Ce rulează ?

Lyonel îmi indică o casetă rotundă de aluminiu.

— E de dragoste sau de aventuri ? Unde se petrece acţiunea ?

— În cultura de celule. E filmat prin microscopul electronic al universităţii. Stai jos şi taci din gură.

Montă rola şi răsuci comutatorul. În cameră se făcu întuneric. Apoi pe ecran apăru un dreptunghi de lumină şi după o clipă filmul începu. Era fără muzică. Nici nu era nevoie. Ochiul meu de radiolog se familiariză repede cu subiectul. Am spus supărat :

— Opreşte, Lyonel. Ai pus pelicula cu sfîrşitul la început. Tu nu vezi că merge invers ?

Prietenul meu îmi răspunse cu calm :

— Totul e perfect. Filmul merge normal. Acţiunea s-a petrecut invers.

Ceea ce vedeam contrazicea total tot ce învăţasem pentru a deveni medic. Dacă fenomenele erau adevărate, trebuia să-mi dau demisia şi să înapoiez diploma de doctor, pe baza căreia îmi cîştigam existenţa. Şi totuşi, din timpul studenţiei şi mai tîrziu, urmărisem de multe ori biografia în mişcare a unei celule. Nu-mi erau de loc străine mecanismele ei intime. Cum creşte şi, o dată ajunsă la maturitate, se divide, dînd naştere la două celule noi independente. Aşa se desfăşoară lucrurile în mod normal. Acum însă vedeam nu o desfăşurare, ci o reînfăşurare. Din două celule, printr-un proces a cărui explicaţie n-o cunoşteam, lua naştere una singură...

Filmul se terminase. Lyonel stinse aparatul de proiecţie şi aprinse lumina.

— Iată deci ce este biotronul. Acum cunoşti taina despre care ţi-am amintit. Nu doresc să vorbesc încă nimănui, nici măcar presei despre ea, pentru că e prematur. Trebuie să fac încă foarte multe experienţe pentru a-mi da seama unde duce acest drum.

În realitate nu înţelegeam cele ce se întîmplă. Fără să ne dăm seama ne-am angrenat într-o discuţie pe probleme

de biologie și am constatat cu surprindere că mai știam destule din cele citite cîndva și pe care le credeam uitate, neavînd directă legătură cu practica mea medicală. Eram însă și mai surprins că profesorul Lyonel Philips, doctor în fizică, era la fel de competent în domeniul materiei vii ca și în specialitatea sa. Era de fapt prima discuție propriu-zisă care avea loc între noi. Primul dialog. De obicei, pe scena camerei sale de lucru se juca o piesă de factură antică, în care el interpreta monologul, iar eu eram uneori corul, făcînd cîte un comentariu pentru un public imaginar.

Încetul cu încetul începeam să mă apropii de ideea sa și trebuie să spun că în momentele în care îi intuiam schema gîndirea lucidă refuza s-o accepte.

Mi-am propus să nu caut singur rezolvarea, ci să las lucrurile să se cristalizeze după ce se va produce saturarea. Dacă nu eram — și nu aveam pentru ce să fiu — neliniștit, simțeam în schimb că, în ciuda caracterului meu, mă cuprinde o ușoară febrilitate, o nerăbdare asemănătoare celei pe care o simți citind un roman pasionant. Trebuie să recunosc că ardeam de curiozitate să aflu ce se va întîmpla mai departe.

În zilele următoare am continuat experiențele. Am expus acțiunii biotronului celule specializate, recoltate din diferite organe. În prima fază procesul se repeta. În loc de diviziune, asistam la un proces de fuziune, ajungîndu-se în cele din urmă la o singură celulă specializată. Lyonel mări timpul de expunere a culturii celulare la acțiunea biotronului. Rezultatul? Celula specializată s-a întors pe drumul evoluției la celula nespecializată, primară. Cel puțin aparent.

— Iată deci regresiunea! Calculele se dovedesc exacte. Dacă ceea ce se întîmplă la nivelul celulei se va întîmpla și la nivelul unor organisme superior organizate, nu știu dacă înțelegi ce perspective se deschid.

De data aceasta înțelegeam. În sfîrșit, înțelegeam.

— Da, prietene..., vocea îi tremura. Să nu ne pripim însă. Nu e de loc obligatoriu ca lucrurile să se conformeze aceluiași mecanism la toate nivelele. Principial, bătălia e cîștigată, dar va trebui să facem încă nenumărate experiențe. Să ne înarmăm cu răbdare și să nu ne lăsăm furați de entuziasmul acelor liceeni care descoperă regula împărțirii prin șapte, despre care nu scrie nimic în manualul lor.

Am continuat experiențele. Am făcut zeci de filme. De fiecare dată rezultatele erau aceleași. Ne-am pus, bineînțeles,

problema ce se petrece în interiorul acestei celule noi. Analiza morfologică și chimică nu semnala schimbări calitative. Dar transformările nu erau excluse.

Mi-a venit și mie o idee :

— Ascultă, profesore, ce-ai zice să luăm o astfel de celulă și s-o repunem în circuitul normal ?

Lui Lyonel i se aprinseră ochii :

— Doctore, ești un geniu !

— În sfîrșit, bine că recunoști. Dacă pentru chestia asta se dă Premiul Nobel, am să-ți reamintesc cine e geniul. În orice caz pe cel de anul acesta l-am pierdut.

Am luat o astfel de cultură **de regresiune** și am instalat-o în condiții de laborator la o creștere normală. Rezultatul ne rezerva o nouă surpriză. Dacă o celulă obișnuită ajunge la maturitate în circa patru, cinci ore, o celulă **regresată** se dezvolta cu o repeziciune uluitoare. Cam după o oră începea procesul de înmulțire.

— E formidabil ! Prin fuziune, în noua celulă se produce o concentrare a potențialului de proliferare !

Am tresărit.

— Mda, e o proliferare. Dar termenul nu-mi prea place.

— Ai dreptate. Sîntem în fața unui cancer. Îți amintești cînd m-ai întrebat dacă am găsit un tratament al cancerului ?

— Îmi amintesc. Dar văd că ai găsit tocmai contrariul...

— Aparent. Poate e doar un proces de proliferare exuberantă nemalignă. Dacă celulele proliferate nu sînt viciate, nu trebuie să ne speriem de cuvinte. Dacă am putea produce un asemenea pseudocancer în lumea vegetală, omenirea ar căpăta de patru ori atîta hrană, în aceeași unitate de timp.

Așadar, experiențe, experiențe și iar experiențe. Nici nu băgam de seamă cum trecea timpul. Urmăream efectele regresiunii la nivele mai evoluate. Premisele se confirmau la fiecare nouă încercare. O frumoasă lalea înflorită a redevenit boboc, apoi o simplă tulpină cu frunze și în cele din urmă s-a întors înapoi la sămînța din care ieșise inițial. Am repetat și cu ea aceeași încercare făcută cu celula. Am pus sămînța să crească. În cîteva zile, din pămînt a ieșit o tulpină viguroasă, din care s-au desprins alte cîteva tulpini. Apoi au apărut bobocii, care s-au deschis în flori mari și frumoase. Surprizele însă se țineau lanț. În locul unor flori roșii, aveam acum în față patru flori diferit colorate : una galbenă, alta

roșu pal, alta violetă, iar a patra era pătată cu diferite culori. De data aceasta Lyonel era nedumerit.

— Cred că există o explicație, am zis eu. De obicei individul care se naște „alege“ din oul originar anumite elemente din ascendența ereditară. Acum aceste elemente sînt întrebuințate exhaustiv. E precis faptul că în ascendența acestei plante nu existau alte posibilități. Flori negre n-au apărut pentru că laleaua neagră a rămas probabil doar în imaginația lui Dumas.

Am încercat în continuare cu tot felul de plante mai simple și mai complexe. Rezultatul rămînea nedezmințit. L-am întrebat pe Lyonel dacă nu crede că ar fi momentul să facă o primă comunicare. A sărit furios de pe scaun.

— Pînă nu explorez întreaga scară biologică, nici nu mă gîndesc. Pe mine personal nu mă interesează să cultiv napi și gulii. Mă interesează aplicabilitatea generală a unui nou principiu fizic : **regresiunea temporală.**

— Regresiunea temporală ?

M-a privit uimit :

— Cum, încă n-ai priceput ? Îți imaginezi că ne aflăm în fața unei comprimări mecanice care duce la această forță de explozie ? Nu ! Regresiunea este o evoluție cu sens schimbat. Logica noastră n-o poate concepe, dar dovada materială ne obligă s-o acceptăm. Scriitorii au scris ani de zile bazaconii stupide despre călători în timp. Niște domni din secolul treizeci și șapte își fac bagajele, se urcă într-un tramvai și spun : „Un bilet pînă în secolul XX“ sau „în secolul XV“. La coborîre, jură pe ce au mai sfînt, și de obicei nu au, că nu vor spune nici lui Alexandru Macedon și nici Papei de la Roma cine sînt și de unde vin. Nu, dragă doctore, adevărații **călători în timp** uite-i aici în ghiveci și aici în borcanele astea.

Lyonel continuă :

— În mod obișnuit oamenii concep timpul raportat la existența lor biologică sau la cea istorică. Omul se naște, trăiește și moare. O societate apare, se maturizează, îmbătrînește, se destramă și alta, nou-născută înăuntrul ei, îi ia locul. Nu putem concepe drumul invers. Timpul, însă, ca atare nu există. Este o ficțiune, o noțiune arbitrară, introdusă din motive convenționale. Ca și cifra zero. Un termen într-un sistem de referință. Numim timpul a momentul cînd se produce un anumit fenomen. Durata fenomenului o măsurăm între a și a' cînd a luat sfîrșit. Timpul individului îl raportăm la nașterea

lui. Timpul istoric îl raportăm la apariția omului pe planetă. Timpul planetei îl raportăm la geneza ei. Timpul galaxiei la formarea ei.

Vorbea pasionat. Cuvintele se repezeau ca pumnii unui boxer în sacul de nisip. Respiră de cîteva ori pentru a-și relua suflul.

— Cînd am studiat asimetria temporală, mi-a apărut o idee interesantă. Avem deci un timp — să-l numim pozitiv — al structurii atomului și un timp negativ — al unei particule. Dacă imaginar considerăm un ansamblu al timpurilor pozitive, timpul negativ circulă prin el ca printr-un tunel. E doar o metaforă, dar o metaforă care te-ar ajuta să înțelegi. Ceea ce se întîmplă cu neutrinul în lumea cuantică se întîmplă și cu celulele pe care le-am filmat și, ulterior în lumea macroscopică, cu plantele pe care am făcut experiențe. Alte cauze, alte legi, desigur. Dar analogia există. După cum au dovedit-o faptele, regresiunea temporală nu este o degenerare, ci, dimpotrivă, o întinerire. Nu este un regres, ci o evoluție de un tip special cu sens schimbat. În plus, în noua situație materia vie este supusă unor mecanisme de reglaj noi. Scoasă din cîmpul de acțiune al biotronului, asistăm nu numai la un salt spectaculos înainte ca pentru a recupera timpul „pierdut", ci și la apariția unor calități noi, a căror valoare este incalculabilă. Celula asta îți amintește fără să vrei de atom sau de nucleu, în care, după ce-am frînt starea de echilibru, am scos la iveală energii uriașe.

Apoi mi-a vorbit pe larg despre principiul de funcționare al biotronului. Eram atît de copleșit de cîte îmi spusese, că nu mai eram în stare să urmăresc explicațiile pur tehnice privind aparatul.

Am plecat acasă spre dimineață pur și simplu amețit. Acum înțelesesem deplin taina prietenului meu. Cred că am zîmbit involuntar. Puteam mult și bine s-o spun în dreapta și în stînga, aș fi fost cel mult luat drept nebun.

Drumul pînă la mine era destul de lung, am preferat totuși să-l parcurg pe jos. Nu mai putea fi vorba de somn. Voiam să respir aerul curat și rece al dimineții de iarnă, să-mi limpezesc gîndurile. Mergeam pe stradă și mi se părea că totul nu e decît o ciudată halucinație ivită între somn și veghe, că cele ce văzusem de-a lungul a luni de zile, cu ochii mei, erau o născocire fantezistă de care nu mă știam în stare. Din nou bietul meu creier omenesc încerca să conceapă neconceputul. Mă încrucișam cu trecători matinali, cu mașini care veneau

din sens opus. Din sens opus... Din sens opus... Mergeam în spaţiu **sau în timp ?** M-am surprins citind firmele de-a-ndoaselea. Probabil că mă autoironizam. Oricum, ideea nu mă părăsea.

Cîteva zile nu m-am simţit în apele mele şi am rămas în casă. Am încercat să citesc un roman oarecare. Dar **regresiunea temporală** intervenea şi aici. Mereu întorceam acţiunea într-un punct anterior, aşa cum ai derula o bandă de magnetofon. Îmi dădeam seama că revin mereu la schema pur mecanică. Treptat m-am obişnuit cu gîndul că un terapeut aplică soluţii adecvate de multe ori fără să cunoască explicaţia intimă a fenomenului, ceea ce se numeşte un tratament simptomatic. Mi-am spus că, la urma urmei, important e că biotronul există. Eram convins că Lyonel va reuşi să elucideze şi mecanismul complex şi subtil al procesului intern.

Într-o noapte, telefonul a sunat din nou. Am ridicat receptorul :

— Nu dorm. Poţi să suni fără grijă.

La capătul celălalt, Lyonel începu să rîdă :

— Văd că ai căpătat un umor **regresiv.** Apoi continuă : Grozav aş mai bea o cafea. Ce părere ai avea despre asta ?

— Bea-o şi vin eu s-o fac.

— E-n regulă, doctore. Te aştept.

L-am găsit în laborator. Lucra la biotron.

— Îl cureţi de praf ?

— Nu, îi măresc capacitatea. Spune-mi, n-ai putea să-mi faci rost de o pisică ?

— Aşa ceva am pe-acasă. Ţi-o împrumut, dar te rog să nu mi-o **regresezi.** S-ar putea ca ulterior să ajungă cît o panteră.

Lyonel era bine dispus. Îl amuza ideea :

— Nu-i nici o primejdie, cînd va ajunge mică cît un degetar, se va realiza visul milenar al şoarecilor. Un reprezentant al lor o va mînca.

Am preparat cafeaua în timp ce Lyonel continua să lucreze în măruntaiele aparatului. Am pălăvrăgit vreo două ore şi ne-am despărţit.

Mă simţeam bine. A doua zi, la spital, toată lumea a remarcat că sînt vesel. Făceam chiar şi glume. Unui pacient i-am spus că văd în stomacul său o sticlă de bere. Bietul om s-a speriat. L-am liniştit şi i-am dat o reţetă, asigurîndu-l că sticla se va resorbi în cel mult o lună. Unei doamne tinere

i-am spus că are în abdomen un copil. Doamna nu s-a tulburat. Mi-a răspuns foarte liniştit :

— Se şi vede ? Nu sînt însărcinată decît de două luni.

Seara i l-am dus lui Lyonel pe Ramses al IV-lea, motanul meu tărcat.

— Poftim, întinereşte-l.

Lyonel s-a apucat imediat de lucru. A aşezat o farfurioară cu smîntînă pe o masă, în faţa biotronului. Motanul n-a aşteptat prea multe invitaţii. A început să lingă tacticos smîntîna. Lyonel calculase totul : doza, timpul de expunere şi cantitatea de smîntînă. Omisese însă viteza cu care Ramses era în stare să înghită orice cantitate din acest aliment după care se dădea în vînt. A terminat de lins farfuria. Şi-a dat de două ori cu laba peste mustăţi, ca un caporal german după halba de bere, şi a sărit jos de pe masă.

— Afurisit cotoi ! s-a supărat Lyonel şi s-a repezit să-l prindă. N-a fost prea lesne. Ramses se băgase sub un dulap şi a trebuit să mutăm mobila din loc ca să-l scoatem de acolo. Triumfător, Lyonel l-a dus înapoi în laborator. L-a aşezat din nou pe masă, dar de data aceasta într-un coş de paie pentru hîrtii, peste care a pus o carte groasă. Era un atlas.

— Cu toate continentele pe cap n-o s-o mai poţi şterge, îi spuse Lyonel.

Motanul micună ceva şi m-am simţit obligat să-i răspund :

— Acum ai să devii mai întîi Ramses al III-lea, apoi al II-lea şi, după ce ai să fii şi Ramses I, ai să desfiinţezi dinastia faraonilor.

Cînd l-am scos din coş s-a uitat de jur împrejur nemulţumit. Nu credea că dacă-l iau cu mine într-o vizită va fi tratat aşa.

În camera de lucru, Lyonel îmi arătă un manuscris :

— Am început să schiţez liniile generale ale lucrării. Cred că în trei luni voi putea pune la punct un concept al părţii teoretice. Pentru lucrarea **in extenso** îmi va trebui cel puţin un an de zile. Materialul trebuie selectat, sistematizat şi fiecare etapă exemplificată. Fotografii, scheme...

M-am oferit să-l ajut pe cît mă pricepeam. A primit cu plăcere, mai ales că nu dorea să spună încă nimic, nimănui. La plecare am întrebat :

— Şi cu motanul ce facem ? Rămîne la tine ?

— Ia-l acasă. De aici poate că o mai şterge şi o să-l căutăm pînă la urmă cu lupa...

Motanul dormea liniştit pe canapea. L-am strigat :

— Ramses !

Nici nu se clinti.

— Unde ai mai văzut tu motani care răspund la nume? mă întrebă Lyonel.

— Ăsta răspunde. Aşa l-am obişnuit.

Acum însă motanul contrazicea afirmaţiile mele. Am rîs.

— Pesemne că l-au obosit emoţiile.

Am trecut la apelativul la care răspund toate pisicile lumii : „pss, pss". Ramses a deschis ochii, m-a privit somnoros şi a adormit la loc.

...Cînd am intrat în casă, tocmai suna telefonul. Era tot Lyonel.

— Abia acum ai venit ? Voiam să te rog ca mîine seară să-mi aduci şi pisica.

— Nici o grijă. Venim împreună.

Ce nerăbdător mai e şi băiatul ăsta ! Intenţiona s-o examineze chiar după primele 24 de ore. Eu mă gîndisem ca abia după cîteva zile s-o duc la spitalul veterinar şi, sub un pretext oarecare, să-i fac o serie de analize.

M-am culcat. De obicei, Ramses dormea la picioarele mele. L-am lăsat şi de data asta să-şi ocupe locul favorit, dar fără prea mare entuziasm. Acum nu mai era un cotoi obişnuit, devenise un animal de experienţă.

Cînd am sosit la ora stabilită Lyonel începu să rîdă :

— Ştii că-ţi stă bine cu cotoiul în braţe ?! Cum îl cheamă ?

L-am privit mirat. Doar cu o seară înainte ne amorţise limba tot strigîndu-i numele de faraon. Dar cine nu poate uita un nume de motan ! I-am împărtăşit intenţia mea de a-l duce la spital pentru analize.

Lyonel mă asculta oarecum distrat. Părea preocupat de ceva. La un moment dat sări :

— Doctore, mi-a venit o idee ! Hai să-l punem la biotron.

— Nu crezi că o doză prea mare ar fi contraindicată ?

— O doză prea mare ? Tocmai mă gîndeam că pentru a acţiona asupra organismului animal va trebui să-i măresc capacitatea. Structurile vegetale sînt mai simple. Biochimismul lor e elementar. Puterea de care dispune acum e minimă.

Am tresărit. O sonerie suna alarma în conştiinţa mea. M-am prefăcut că nu observ nimic anormal. Bietul Ramses

suportă o nouă expunere la biotron. În restul serii, discuția nu s-a prea legat. Lyonel părea obosit. S-a scuzat și s-a culcat.

Din ziua aceea, cu o repeziciune sufocantă, s-au înlănțuit toate întîmplările care m-au îndepărtat de fostul și nedespărțitul meu prieten. În seara următoare mă rugă să-i aduc de la spital o cultură de celule specializate.

— Înțelegi, doctore, sînt curios să văd acum ce se întîmplă pe o treaptă superioară. Dacă lucrurile merg normal, în cel mult două săptămîni vom lucra pe plante...

Din păcate, bănuielile mele se dovedeau întemeiate, iar speranțele se risipeau cu fiecare zi. Preocupat de soarta prietenului meu, am trecut pe la facultate. Un coleg de catedră pe care-l cunoșteam îmi spuse, încrețindu-și fruntea :

— Nu știu ce se întîmplă cu el. Philips era cunoscut pentru modul strălucit în care-și expune cursul. Acum are mereu amnezii. Ciudat, nu pare obosit. Dimpotrivă. Nu pricep nimic. Poate lucrează la ceva și e preocupat. Dumneata n-ai observat nimic ?

Eram radiolog. Știam ce înseamnă să lucrezi multă vreme cu radiații vătămătoare. Se cer luate măsuri speciale de protecție. Lyonel, ca un fizician cu experiență, știa și el acest lucru. Observasem că biotronul avea un paravan protector. Și atunci ? Nu cumva... Da, atunci n-am sesizat. Acum însă îmi aduceam bine aminte, cu o claritate dureroasă. Cînd motanul a sărit de pe masă, biotronul rămăsese în funcțiune. Pe urmă, cînd Lyonel l-a readus în coș, s-a expus și el, fără să-și dea seama. Încercam să nu dramatizez. Ca medic văzusem multe în viața mea. Ca medic ! Cînd ai de-a face cu o maladie, știi cum poate evolua. Dar aici ce știam ? Din nefericire, nu mă puteam folosi pentru observații de motan. Într-o dimineață i-am dat drumul în curte și nu s-a mai întors... Își pierduse simțul de orientare sau regresiunea îl dusese dincolo de faza de formare a reflexului ?

Pe Lyonel îl vizitam aproape zilnic. Uneori se arăta surprins de apariția mea. Alteori se însuflețea și-mi vorbea despre lucrările lui în domeniul particulelor. Îmi povestea despre enigmaticul neutrin sau despre neconservarea parității spațiale, care deschide o nouă problematică în fizică.

— Profesorul Narlikar, un strălucit fizician indian, a demonstrat... Da, va trebui să lucrez la un accelerator mare. Cel de la universitate e prea slab... Și iar rămînea pe gînduri.

Ceea ce era deosebit de dificil de asociat era faptul că toate

aceste tulburări erau însoțite de o paradoxală creștere a tonusului său vital. Da, întinerea văzînd cu ochii...

Profesorul Lyonel Philips făcea, fără să vrea, o autoexperiență. Cum se va termina ea ? Mă mîngîiam cu gîndul că nu trebuie să mă tem pentru viața lui în sensul strict biologic. Dar unde se va opri **regresiunea temporală** a organismului său și, o dată oprită, ce va urma ? Va face Lyonel saltul recuperator care-l va duce mai departe spre culmile unei genialități nemaiîntîlnite ? Numai timpul va răspunde la această întrebare. **Timpul** meu. Timpul îndreptat spre viitor. Trebuia să aștept ca Lyonel să se reîntoarcă.

Pînă atunci l-am hotărît să-și schimbe felul de viață. N-a opus nici un fel de rezistență. I-am obținut un concediu de la universitate. A început să se pasioneze de sport și era încîntat de performanțele sale fizice, rîzînd de faptul că pînă acum se crezuse incapabil să mînuiască o rachetă de tenis sau să parcurgă 50 de metri înot. Devenise puțin copilăros. Avea judecata coerentă, dar la un anumit nivel anterior. Se comporta ca un om normal, care citise în ziare cîteva articole științifice și reținuse unii termeni pe care îi folosea la întîmplare. Acum citea cu plăcere literatură beletristică și memoriza cu multă ușurință o mulțime de nume și subiecte din cele mai încîlcite.

Din păcate, alături de el, eu mă simțeam tot mai bătrîn. Vedea și el diferența care devenise izbitoare pentru toată lumea. Într-o zi mi-a și spus :

— Te-ai cam hodorogit, doctore. Ar trebui să-mi urmezi exemplul. Fă sport, distrează-te.

L-am privit, dar n-am răspuns nimic. Nu știu cum și de ce mi-am reamintit de întîmplarea aceea din copilărie despre care vorbeam la început. Dar în locul micului Clyd era acum Lyonel. Îmi venea să strig : „Unde pleci ? Nu vreau să pleci !"

În viață însă, situațiile nu se repetă niciodată aidoma. De data aceasta, fiecare avea trenul său. Numai că trenul lui Lyonel intrase în tunel.

MI-AM CUMPĂRAT UN ROBOT

Da, întocmai. Mi-am cumpărat un robot. Să fie! Să se găsească în casă. Poate într-o bună zi se întîmplă să am nevoie de el și prinde bine. De ce să umblu pe la vecini cu împrumutul? Nimeni nu-ți dă ceva cu plăcere. Încep discuțiile „dacă știi să umbli cu el!". Nu lipsesc aluziile „că dacă dai n-ai". Apoi ți se face un instructaj amplu din care nu înțelegi nimic și ești convins că bietul om nu mai doarme o noapte de grijă pînă nu-l vede înapoi. Și oricum rămîne cu impresia că nu mai e la fel de „inteligent" ca înainte.

Deunăzi cînd mă plimbam fără nici o treabă prin oraș și priveam într-o doară în vitrinele magazinelor, așa deodată l-am zărit printre alte obiecte utile și absolut necesare omului. Avea dedesubt un cartonaș cu numărul articolului, prețul și denumirea mărfii.

— Uite, au roboți! mi-am zis. Și nu sînt nici prea scumpi. Am intrat și am cerut unul. Vînzătoarea mi l-a împachetat și l-am adus acasă.

(Acum trebuie să fac o paranteză. Cei mai mulți mai au încă o concepție foarte ciudată despre roboți. Își imaginează cu o îndîrjire de neînfrînt că robotul trebuie să semene cu un om. Cu un om cam cubist, ce-i drept. Cam cum l-ar vedea Picasso. Dar tot om înseamnă că e. Vocea trebuie să-i fie metalică și mișcările sacadate. Cu cît e mai metalică — să zicem o voce de oțel sau de duraluminiu — cu cît mișcările sînt mai sacadate, cu atît sînt mai satisfăcuți. De fapt aceasta este o

concepție antropomorfă. Una dintre cele mai vechi. Au existat și concepții zoomorfe. Dar a fost o modă trecătoare cînd roboții se construiau în formă de cai, vaci sau iepuri de casă. Cînd robotul nu semăna cu un om sau cu un animal oarecare, nu se cerea și rămîneau stocuri nevîndute. Atunci, cei din rețeaua comercială i-au schimbat numele. Au apărut moboți, loboți, rotoboți și altele,.

Robotul pe care l-am cumpărat nu semăna cu nimic. Asta m-a și încurajat să-l iau. Nu-mi trebuie un membru în plus în familie, ci un creier cu ample capacități de gîndire, capabil să-ți pună la dispoziție cea mai bună soluție într-o problemă. Și asta fără să-ți ceară bani, fără să facă tot felul de nazuri și mofturi și fără să-ți scoată sufletul cu reproșuri că nu i-ai urmat sfatul.

Dacă ar fi să-l descriu aș face-o cu ușurință. E un cilindru metalic, frumos nichelat sau cromat (ceva în orice caz care nu ruginește). Are cîteva butoane, cîteva vizoare și un mic ecran mat. Dintr-o parte a cilindrului pleacă două cordoane. Unul se pune la priză. Celălalt se poate racorda la o mașină de scris electronică. În cazul în care nu știi să citești în vizor, răspunsul exprimat matematic ți-l traduce tot el, săracul, într-o limbă normală, pe o foaie de hîrtie pusă în mașină. Mai are și doi ochi... Poftim, și cu mă apuc să-l umanizez! Sînt de fapt două minuscule lămpi de control asemenea celor de la aparatele de radio numite „ochi magic".

Cînd am intrat în casă aveam un aer misterios. Soția mea care are fler a simțit imediat că am cumpărat ceva. M-a privit surîzătoare. Am despachetat solemn ambalajul și i l-am arătat în toată strălucirea lui metalică.

— Ce surpriză*, scumpule! De cînd îmi doream o rîșniță electrică.

Puțin vexat, i-am explicat că e vorba de un robot și nu de o banală rîșniță care nu se mai găsește în magazine fiind un instrument de mult depășit. Soția s-a bucurat și cu robotul.

— Am să-l folosesc la bucătărie. Că, uite, veșnic am miinile crăpate de la spălatul vaselor.

Am oftat. Apoi i-am spus răbdător:

— Cu ce vrei să-ți spele vasele? Tu nu te uiți la el? Cît privește mîinile tale, am să-ți iau o cremă vitaminată. Se spune că face minuni. Ăsta e un robot intelectual...

* În veacul nostru e socotit surpriză numai un obiect ce poate fi pus la priză (n.a.).

— Intelectual? s-a mirat soția mea. La ce ne trebuie?

Am dat din umeri. Dacă nici ea, care e o intelectuală, nu înțelege, ce să mai pretindem altora?!

Odată, în camera mea, m-am făcut comod, mi-am luat ochelarii și, instalîndu-mă într-un fotoliu, am început să studiez modul de întrebuințare. Citeam și nu conteneam să mă minunez. Probabil scoteam tot felul de exclamații, pentru că soția mea mă întrebă din camera vecină:

— Ce ai, dragă? Iar măseaua?

Prospectul lămurea pe înțelesul tuturor multiplele posibilități ale calculatorului electronic universal portativ. Juca șah, făcea traduceri, montat la radio sau televizor (cu ajutorul celui de-al doilea cordon de care v-am vorbit) stoca informații pe care le reproducea la nevoie. Calcula randamentul aparatelor electrocasnice și-ți dădea rata medie de amortizare pe zece ani. Evalua uzura stofelor purtate sau ținute în dulap. Stabilea numărul de calorii necesare organismelor noastre, repartizat zilnic pentru orice anotimp. Calcula cantitatea de toxine pe care le ingurgitam din țigări, cafea și diferite alimente. Putea să facă variații pe o temă muzicală dată sau să extragă tema din variații date. Adaptat la mașina de scris putea să elaboreze și mici discursuri ocazionale și chiar epigrame.

Abia seara tîrziu am terminat lectura, întrucît broșura avea 180 de pagini scrise mărunt și multe cuvinte tehnice a trebuit să le caut în dicționar.

A doua zi chiar, l-am pus la treabă. Am început cu șahul. După ce am mîncat, m-am ridicat de la masă, mi-am frecat mîinile și, scoțîndu-l din sertar, i-am spus:

— Ei, amice, te fac un șah?

Robotul tăcea. L-am pus în priză și i-am spus:

— Te fac mart.

Această expresie l-a enervat. A bîzîit scurt — asta însemna „atenție“ —, și-a aprins un ochi albastru și pe ecranul mat au apărut cuvintele „neprogramat pentru jocuri aleatorii“.

— Mă rog, mă rog, n-o să ne certăm pe termeni...

Nu sînt un jucător de șah prea strălucit, dar e de-a dreptul enervant să pierzi partidă după partidă. Un partener obișnuit cît de bine ar juca și măcar de plictiseală tot mai pierde o partidă. Sau ți-o cedează dintr-un sentiment uman. Ce dracu! Dar aşteaptă sentimente umane de la rîșnița asta nenorocită! Nu se lăsa înduplecat de loc. Citisem odată, de mult, într-o

carte, cum un mare campion de şah urma să joace cu o maşină electronică. Era un joc decisiv. Şi robotul cît era de robot şi tot a avut un licăr de omenie în el şi s-a lăsat bătut.

„Bine! — am zis. Dacă-i aşa las' că te învăţ eu minte". Şi am început să trişez. Mi-am făcut încă o regină şi am pus la loc turnul pe care tocmai mi-l „mîncase". I-am dat situaţia şi am aşteptat să văd ce spune. A bîzîit din nou acel scîrbos „atenţie", apoi într-un vizor mi-a dat succesiv toate fazele pînă într-un punct în care s-a aprins ochiul albastru şi pe ecran a apărut cuvîntul „Eroare".

Furios l-am scos din priză şi l-am aruncat în sertar.

— Stai acolo dacă eşti atît de hain.

Apoi am rîs singur de nervii mei. Se poate să-mi pun mintea cu un mecanism, cu o cutie prăpădită cu şuruburi?! Eu, un om în toată firea! La urma urmei puteam să-i fiu şi inventator!

Fireşte că în ziua următoare mi-am adus din nou aminte de el. „Ia să-i dau ceva de făcut". M-am gîndit şi am găsit. Să facă traduceri. I-am spus soţiei:

——Hai, să vedem ce înseamnă exact „Nescafé é o primeiro e legitimo café solúvel fabricado no Brasil". Îl bem de-atîta vreme şi habar n-avem ce bem!

Am pus robotul în priză, l-am montat la maşina de scris şi într-o secundă a apărut traducerea.

— Ai văzut, nevastă? Ţi-am spus că o să avem nevoie de el. Ce rost are să interpretăm noi, aşa, pe ghicite, cînd dumnealui atîta aşteaptă, să ne înveţe!

Am început să-i dau să-mi traducă tot felul de lucruri: Modul de preparare a supelor deshidratate, din trei limbi, posologia unor medicamente, reclame din reviste străine. Pe urmă mi-a venit o altă idee. L-am pus să traducă diferite texte româneşti în alte limbi. În special proverbe. Ca să-l chinuiesc. Aşa, de exemplu: „capra sare piatra, iada sare capra" în franceză suna cam aşa: „la chèvre sautte la pierre, la chêvrette sautte la chêvre"; sau „mănăstire într-un picior ghici ciupercă ce-i", în engleză a ieşit aşa: „Monastery on a leg, guess what a mushroom is". Am făcut mare haz pe socoteala lui. Apoi l-am pus să traducă şi în alte limbi: în portugheză, suedeză şi arabă. Aici n-am mai rîs pentru că nici eu nu le ştiu şi a trebuit să-l cred pe cuvînt.

Soţia mea la început s-a amuzat. Pe urmă s-a plictisit.

— Arunci banii pe tot felul de prostii. Măcar dacă ne-ar folosi la ceva practic.

— Tu nu te gîndeşti decît la latura practică. Omul mai are nevoie şi de altele în viaţă, am ripostat eu. Toată lumea are roboţi în casă, iar noi citim povestiri despre ei sau îi ascultăm pe amicii noştri cum şi-i laudă pe-ai lor. „Robotul meu e formidabil! Auzi ce mi-a zis ieri!" Şi orice prostie ţi se pare genială.

— Ce te miri? Aşa a fost întotdeauna. Cu magnetofoanele, pe vremuri, sau cu maşinile n-a fost la fel? O să te plictiseşti şi o să zici ca mine.

Am lăsat-o baltă. Am observat de mult că femeile sînt mai lente în înţelegerea progresului tehnic.

Într-o zi, pe cînd aveam o dispută obişnuită cu soţia mea, mi-a venit o idee diabolică. Am înregistrat pe bandă de magnetofon toate afirmaţiile ei şi am pus robotul să le facă analiza. Cînd mi-a dat rezultatul, nu mai puteam de bucurie:

— Ia te uită, dragă, ce spune dumnealui. Ai reuşit într-o jumătate de oră de discuţie să faci 23 greşeli de logică, 14 dezacorduri gramaticale, să comiţi 34 de inadvertenţe ştiinţifice, să foloseşti două expresii neliterare de 15 ori. În total ai întrebuinţat un vocabular de 45 de cuvinte, din care 30% cu o frecvenţă de 60%, 50% cu o frecvenţă de 20% şi 10% cu o frecvenţă de 20 %. 10 cuvinte le pronunţi defectuos, cinci cuvinte sînt barbarisme. În contextul celor spuse de mine abia 10% aveau legătură cu problema.

Soţia mea s-a făcut albă ca varul. Apoi roşie ca focul. Apoi galbenă ca ceara. Dacă energia de care a avut nevoie ca să se stăpînească ar fi fost folosită în industrie, fără îndoială că s-ar fi putut fabrica două mii perechi de pantofi. De stăpînit însă s-a stăpînit. N-a zis nimic. A aruncat o privire asasină robotului şi a ieşit. M-am gîndit întîi că-l va arunca, că-l va pune în apă fiartă sau îi va da vreo două cu cheia franceză. Dar nimic din toate acestea nu s-a întîmplat.

Şi în zilele următoare a domnit pace deplină şi nici măcar nu a adus vorba despre robot.

Iată însă că duminica cînd din farfuria de pe masă aburea gulaşul — una din mîncărurile mele preferate —, soţia mea spuse cu tonul cel mai nevinovat.

— Pentru tine am făcut pireu de cartofi.

— Cum aşa? Ce prostie mai e şi asta? Doar ştii bine cît îmi place gulaşul!

—Ştiu, cum să nu ştiu! N-am nici o vină. Am consultat robotul. I-am dat probele tale hepatice şi ţi-a interzis sosurile picante.

Am inghițit în sec și mi-am mîncat pireul de cartofi. A doua zi, în loc de omletă, am mîncat legume fierte, pentru că trebuia să mă feresc de albumine. În schimb creierul meu obosit și cu o serioasă lipsă de fosfor cerea să mănînc macaroane nesărate și pește fiert. Pește! Eu care nu acceptam în calitate de pește decît icrele de Manciuria!

Dulciuri?! Nu, dulciuri în nici un caz! Conțineau zaharuri care îmi erau drastic contraindicate. În schimb puteam consuma în orice cantitate compot de prune uscate cu 15 grame de zahăr dietetic la un litru de apă.

Situația devenise de nesuportat. Ticălosul, șarpele care se strecurase perfid în sinul familiei mele, îmi interzise fumatul. Eram în mod evident predispus la cancer. Îmi luă cafeaua. Aveam hipertensiune și în cel mult douăzeci de ani, timp în care aș fi băut după socoteala lui 5 000 litri de cafea, mă pîndea primul infarct.

Nu mai puteam citi romane polițiste. Sesizase un început de tahicardie. La cinema nu mai aveam voie să merg. Corpul galben de pe retină manifesta carențe îngrijorătoare. Televizorul se deschidea numai la muzică de cameră. Radioul numai la buletinul meteorologic. Trebuia în schimb să merg zilnic trei ore pe jos pentru a ajuta organismul să elimine grăsimile.

Într-o bună zi, cînd am simțit că paharul s-a umplut pînă la refuz, am izbucnit.

— Ascultă! m-am adresat teribil soției mele. Alege: ori eu ori el!

Soția mea se aștepta de mult la asta. Avea replica pregătită:

— Perfect. Accept alternativa: ori eu ori el.

Calmați ne-am așezat fiecare într-un fotoliu și am început să ne gîndim. Brusc, cu ultimele urme de fosfor ale creierului meu obosit, mi-a venit o idee:

— Nu sîntem invitați vineri la familia Damian?

— Ba da. E ziua lor de nuntă.

— Asta e! Ce rost are să le luăm un banal buchet de flori? Le ducem robotul. Doar știm amîndoi cît e de folositor să ai așa ceva în casă.

anecdote

Odată, Mark Twain călătorea cu un tren supraaglomerat. Cutreierînd vagoanele, căutînd un loc liber, dădu în cele din urmă de un compartiment unde se afla un singur om. Deschise ușa și, înainte ca să mai schițeze un gest, fu întîmpinat de un pasager care, trebuie s-o spunem, avea o înfățișare destul de mohorîtă :

— Vă previn : am difterie și scarlatină.

— O, dar e minunat, răspunse rîzînd Mark Twain, îmi va prinde bine ! Tot aveam de gînd ca în primul tunel să mă sinucid...

*

Cînd Mark Twain deveni scriitor cu renume, tot mai mulți oameni începură să i se adreseze cu diferite cereri. Dintr-un orășel îi sosi odată o scrisoare prin care un magistrat de la primăria locală îi cerea scriitorului o donație de bani pentru ridicarea unui zid care să înconjure cimitirul. După ce citi scrisoarea, scriitorul îi răspunse :

— Consider inutil proiectul dv. și iată de ce anume : cei care se află înăuntrul cimitirului nu-l pot părăsi, iar cei din afara lui n-au nici o dorință să ajungă acolo.

*

Cunoscutul filozof și matematician american Charles Sunders (1839-1914) își stăpînea într-atît de bine ambele mîini, încît putea în același timp să scrie cu o mînă întrebarea, iar cu cealaltă răspunsul.

*

Un om de știință care avea o deosebită prețuire pentru opera lui Voltaire dorea din tot sufletul să cunoască personal pe marele scriitor. Iată de ce se duse într-o zi la locuința lui Voltaire, unde fu întîmpinat de nepoata acestuia. Vizitatorul își mărturisi dorința. Așteptă un timp, dar Voltaire nu apăru. În cele din urmă musafirul se ridică, dar înainte de a pleca scrise stăpînului casei : „Întotdeauna v-am considerat un dumnezeu, acum am putut să mă conving definitiv că n-am greșit : îmi este imposibil să vă văd".

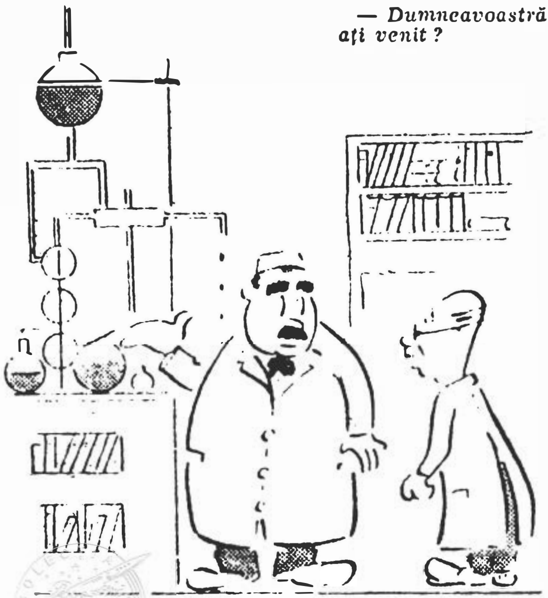
Lui Voltaire îi plăcură atît de mult aceste rînduri, încît coborî în goană treptele casei spre a-l ajunge din urmă pe cel care plecase. De cum îl văzu, îl îmbrățișă și-l sărută.

UMOR

de
C. TABACU

— Dumneavoastră? în ce problemă ați venit?

— De șapte ani cercetez ce influență au razele solare asupra acestor baloane.
— Și ce-ai descoperit?
— Că n-au nici o influență.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică
sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire,
muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea
să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

CALITATEA
HÎRTIEI
„A R F O"
PRODUS AL
COMBINATULUI
CHIMIC
TÎRNĂVENI,
ASIGURĂ
FOTOGRAFII
FRUMOASE
ŞI DE
BUNĂ
CALITATE

arfo

PREŢUL 1 LEU

• • APRILIE 1966

41007